

86. Németh József bukaresti diplomata jelentése a Takács Lajossal történt beszélgetéséről. (Részlet.) Bukarest, 1967. június 5.

Június 2.-án meglátogattam Takács Lajos professzort, a RSzK Államtanácsának tagját. Látogatásom célja az volt, hogy átadjam neki a Diplomáciai és Nemzetközi Jogi Lexikon második kiadásának egy példányát. [...]¹

Elmondotta, hogy Domokos Gézával, a Nemzetiségi Bizottság magyar nemzetiségű ügyekkel foglalkozó munkatársával találkozott a minap, aki elmondotta neki, hogy azt a feladatot kapta, miszerint N. Ceaușescu Segesvárt elmondandó beszédéhez Petőfi idézeteket keressen, illetve gyűjtsön össze.

A professzor Domokos Gézáról elmondotta, hogy jelenleg ő az egyetlen szinte, aki nemzetiségpolitikai szempontból fontos beosztásban van és ennél fogva a legfelső vezetés számára a magyar nemzetiség sorsáról a legfelső vezetőket közvetlenül és rendszeresen tájékoztathatja. Műveltsége, világnézete, politikai szemléletmódja és intelligenciája, s mindezen túl megnyerő emberi vonásai révén ő az, aki a leginkább hivatott arra, hogy Mogyorós Sándornak, vagy Fazekas Jánosnak a helyébe lépjen. A professzornak e két utóbbi vezetőről szemmel láthatóan lesújtó véleménye van. Sajnos – mondotta a professzor – Domokos Géza szerelné otthagyni e munkáját, mert – mint mondja – írói hajlamainak kívánja szentelni magát. Domokos Géza eddig – mondotta a professzor – nem adta bizonyítékát annak, hogy olyan írói vénával rendelkezik, amelynek művekben való testet-öltése valóban indokoltá tenné, hogy otthagyja a Nemzetiségi Bizottság mellett betöltött igen fontos feladatkörét. [...]²

A professzor elmondotta, hogy a rendelkezésére álló adatok szerint az 1966–67-es tanévben nem csökkent a magyar nyelven oktató általános és középiskolák száma. Újra visszatért arra, hogy miért nem lehet nemzetiségi nyelven – az anyanyelvű irodalmat tanító tanárokat képző fakultásokon kívül – egyetemeket, sőt szakközépiskolákat sem szervezni és fenntartani. A szakközépiskolákkal kapcsolatban ismét megemlítette, hogy Balogh Edgáréknak az a követelése, hogy három-négy különböző szakközépiskolát nyissanak magyar nyelven, nem tekinthető helyesnek. A szakközépiskolák 50-nél is több szakmára képeznek ki fiatalokat. Ha mindössze néhány szakmára oktató szakközépiskola nyílna magyar nyelven, ez azt jelentené, hogy a magyar anyanyelvű diákok mind ezek felé orientálódnának, döntő többségük oda azonban nem juthatna be, nem is szólva arról, hogy akiket fel is vennének, ily módon nem a hajlamuk szerinti szakterületet választanák, hanem csupán a nyelvi könnyebbség befolyásolná őket.

A román nyelvű szakközépiskolákban és egyetemeken tanuló magyar anyanyelvű diákok eredményei – mondotta – nem rosszabbak a román diákok átlagánál. Legújabbban egyébként a székely fiatalok egyre nagyobb számban a iași-i egyetemek felé orientálódnak. A iași-i Politechnikai Intézet rektora mondotta el neki, hogy székely diákjaival nagyon meg van elégedve, emberi magatartásuk is jó. Érdekes azonban megfigyelni – mondotta a rektor –, hogy összecsillan a szemük, ha egymással találkoznak.

A professzor szavaiból tisztán kivehető volt, hogy azt a felfogást képviseli, amely szerint a nemzetiségi gyerekei számára anyanyelvükön csupán az általános iskolai oktatást fontos biztosítani. Az általános iskola az, amely a fogalomalkotásra neveli a gyermekeket és ez

1 A kihagyott részben Takács Lajos a Román Jogászszövetség Nemzetközi Jogi Szakosztályában folyó vitákról beszél, majd kitér Ceaușescu ploiești-i, nacionalista ízü beszédére.

2 A kihagyott bekezdésben a fehéregyházi Petőfi emlékmű hányatott sorsáról van szó, a beszélgetés idején ugyanis épp nem volt a helyén...

kisebbségi gyermekek esetében nem történhet másképpen, csak anyanyelvük segítségével – mondotta. Felfogása szerint azonban már a középiskola esetében hasznosabb és helyesebb, ha a kisebbségi fiatalok is román nyelvű középiskolába iratkoznak. Elmondotta, hogy sajnos eléggé általános jelenség az, hogy pl. a magyar nemzetiségű párt és állami funkcionáriusok gyermekeit már az általános iskolában is román nyelvű tagozatra íratják be túlbuzgóságból. Elmesélte, hogy a közelmúltban találkozott valakivel, akit még az 1946–47-es esztendőben a MADOSZ-ban (Magyar Dolgozók Országos Szövetsége)³ ismert meg. Korábban az állam-biztonság szatmári parancsnoka volt, most Bukarestben teljesít szolgálatot. Ismerőse szépen, hibátlanul beszél ma is magyarul, azonban kislánya, aki a találkozásunknál szintén jelen volt, már magyarul nem tud.

Elmondotta a professzor, hogy szomorú képet nyújt a bukaresti magyar iskola helyzete is. A közelmúltban felkereste őt Takács Pál, az iskola régi tanára és adatokkal is szolgált számára, melyekkel bizonyította, hogy az iskola jövője – ha minden a jelenlegi mederben folyik tovább – csak a megszűnés lehet. A bukaresti magyar iskolában ma a legnépesebb osztályban 15 gyermek van, azonban van olyan osztály is, ahol 7–8 gyermek tanul. Az iskola egyébként nagy múltra tekint vissza, 1812 óta áll fenn. A professzor elmondotta, hogy ma a bukaresti görög iskolában is sokkal több tanuló van, mint a magyar iskolában. A bukaresti német nyelvű iskola viszont kifejezetten „virágzik”. Ebbe az iskolába egyébként nemcsak a német anyanyelvű gyermekek járnak, sok román szülő is ide íratja gyermekét.

A professzor a nemzetiségi fiataloknak román középiskolában és egyetemen történő tanulását azért is hasznosnak ítélte, mert pl. szakmai továbbfejlesztésüket nemcsak a román, hanem a magyar, illetve a más nyelven megjelenő szaksajtó, szakirodalom révén is biztosíthatják. Megjegyezte ezzel kapcsolatban, hogy több magyar nyelven kiadott szakkönyvet kellene behozni Romániába. Az is igaz – mondotta –, hogy az, ami bejön, sajnos nemegyszer – pl. Kolozsvárt is – csak hosszas utánjárás eredményeként fedezhető fel a könyvesboltokban. Ez – mondotta – ismét csak a „helyi butaság” megnyilvánulása. A magyar nemzetiségű könyvesbolt-vezetők, éppen lojalitásukat bizonyítandó, a kirakatokat csak román könyvekkel töltik meg.

Érdekes volt az, hogy a professzor a beszélgetés során többször is megállapította, hogy mind a könyvek behozatala, a turizmus tekintetében, amiképpen más területen is a határok jelentőségének csökkenése hozhatja meg az igazi megoldást.

A professzor bizonyos rezignáltsággal jegyezte meg, hogy sajnos nincs fórum, ahol a helyi jellegű, kis kérdésekben megnyilvánuló nemzetiségpolitikai túlkapásokat, – amelyek mint például az utcanevek kétnyelvű felírásának megszüntetése, komoly politikai károkat is eredményez – lehetne szóvá tenni. A Nemzeti Bizottság erre nem alkalmas fórum. [...]⁴

MOL külügyminisztériumi TÜK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 18. doboz, 16/b csomó, 00816/5 sz., sokszorosított gépirat.

³ A MADOSZ-t ekkor már Magyar Népi Szövetségre „keresztelték”.

⁴ A kihagyott részben Takács a két világháború közt megjelent Magyar Kisebbség-et dicséri, majd kijelenti, hogy az erdélyi magyar értelmiségi még ma is inkább a magyarországi médiából tájékozódik, és kevésbé a bukaresti románból. Végül szóba kerül Ceaușescu legutóbbi budapesti látogatása, amelyen a nemzetiségi kérdés szóba sem került.